

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Dějiny předškolní výchovy

**Vznik a vývoj
institucionalizované
předškolní výchovy
v 19. a 20. století**

Barbora Petrů Puhrová, Mgr.



Zlín, 2018



POPIS PŘEDMĚTU

Bakalářský studijní program: Učitelství pro mateřské školy

Předmět: Kapitoly z dějin předškolní výchovy

Forma studia: kombinovaná

Rozsah distanční výuky: 15 hodin

Zařazení výuky: 3. ročník, zimní semestr

Forma výuky: seminář

Ukončení: klasifikovaný zápočet

Vyučující: PhDr. Barbora Petru Puhrová

Stručná anotace předmětu:

V předmětu Kapitoly z dějin předškolní výchovy je cílem seznámit studenta s historií předškolní výchovy, s pojetím dětství z hlediska historického, s vývojem názorů na výchovu a vzdělávání dětí předškolního věku a současně s vývojem vzdělávacích dokumentů i vzděláváním učitelů mateřských škol. Student je tak způsobilý charakterizovat a analyzovat předškolní výchovu v historickém kontextu a zároveň dokáže porovnávat získané znalosti z historie předškolní výchovy se současným pojetím předškolního vzdělávání v kontextu ostatních disciplín v rámci studia ve vyučovaných předmětech.

**V obsahu učiva předmětu se student seznamuje s těmito oblastmi:**

- Předškolní pedagogika v systému pedagogických věd, interdisciplinární vztahy.
- Dítě a dětství, pojetí dětství z historického hlediska.
- Vývoj výchovy a vzdělávání od antiky po středověk.
- Pedagogické myšlení a organizace výchovy a vzdělávání v období renesančního humanismu, reformace a protireformace.
- Předškolní výchova, vzdělávání a formování pedagogických myšlenek v období baroka, dílo J. A. Komenského.
- Předškolní výchova, vzdělávání a pedagogické myšlení v období osvícenství.
- Významní představitelé světové a české pedagogiky a jejich hlavní myšlenky v období 17. - 19. století.
- Předškolní výchova a pedagogika ve světě a v Čechách v 19. století.
- Vývoj pedagogického myšlení a hnutí v předškolní výchově počátkem 20. století.
- Reformní pedagogika ve světě a v Čechách a její uplatnění v předškolní výchově.
- Počátky a vývoj předškolních institucí.
- Organizované vzdělávání učitelek mateřských škol.
- Kurikulární dokumenty pro předškolní vzdělávání.
- Pojetí předškolního vzdělávání v podmínkách současné mateřské školy.



OBSAH

ÚVOD	5
1 POČÁTKY A VÝVOJ INSTITUCÍ PRO PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVU A VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V 19. A 20. STOLETÍ.....	10
2 VÝVOJ PŘÍPRAVNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PŘEDŠKOLNÍCH PEDAGOGŮ	16
3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI PŘEDŠKOLNÍ PEDAGOGIKY V 19. A 20. STOLETÍ.....	20
4 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A JEJICH VÝVOJ	22
5 SHRnutí – PROMĚNY INSTITUCIONÁLNÍ PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ – STRUČNÝ EXKURZ DO 19. - 21. STOLETÍ.....	25
ZÁVĚR.....	29
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	30
SEZNAM TABULEK	34
SEZNAM PŘÍLOH.....	35



ÚVOD

Pro účely této studijní opory se zaměřujeme pouze na vybrané časové období oblasti předškolní výchovy a vzdělávání, v seznamu doporučené literatury může student čerpat z mnoha zdrojů pro získání souhrnného přehledu dějin pedagogiky od pravěku po současnost.

Zaměřujeme se proto na počátky vzniku předškolních institucí v Evropě a na našem území. Se vznikem předškolních zařízení a institucí zabezpečujících výchovu a péči malých dětí, představujeme také významné osobnosti, které se na rozvoji předškolního vzdělávání zásadně podíleli. Dále zmiňujeme vývoj vzdělávání učitelek mateřských škol a kurikulární pojetí předškolní výchovy a vzdělávání u nás v ČR.

Cílem studijní opory je nastínit základní vhled do historie předškolní výchovy, seznámit studenta s pojetím dětství v 19. a 20. století. Záměrem je představit vývoj institucionálního vzdělávání a výchovy dětí předškolního věku, vývoj vzdělávacích dokumentů a vzdělávání učitelek mateřských škol. Tato studijní opora se zabývá vybraným časovým obdobím se zaměřením na výchovu a vzdělávání dětí předškolního věku. V seznamu literatury jsou uvedeny zdroje pro doplnění přehledu historického vývoje ve výchově a vzdělávání. Kapitoly jsou doplněny kontrolními otázkami či podněty k dalšímu studiu.

Historický základ považujeme za východisko pro pochopení souvislostí s dalšími pedagogickými disciplínami napříč studiem. Student by se měl orientovat v klíčových událostech, historických meznících a měl by dokázat charakterizovat a analyzovat dané období z hlediska historického, ale i pedagogického a sociálního.

V přílohách této studijní opory najdete stručné anotace (okruhy) oblastí předmětu dějin předškolní výchovy a pro rozšíření či kontrolu znalostí je možno využít rozšiřující a kontrolní otázky.



Jak můžete s tímto textem pracovat:



ODKAZ

Využijte užitečné odkazy k samostudiu.



OTÁZKA

Odpovězte na zadanou otázku, případně vyhledejte v dostupné literatuře adekvátní odpověď.



PŘÍKLAD

Rozšíření teoretické základny o praktickou ukázkou, příklad či názor.



ZAPAMATUJTE SI

Definice, fakta a data k zapamatování.



ZAJÍMAVOST

Doplňující informace.



V úvodu této studijní opory, vás milý studente, odkazujeme na dostupnou literaturu a odborné zdroje, kterými získáte komplexnější obraz o vývoji a historii výchovy dítěte a nahlížení na svět dítěte z hlediska historického.



ODKAZ

Základní poznatky o myšlenkách, výchovných přístupech a pedagogických postupech významných světových pedagogů se dozvíte v knize:

Kasper, T., & Kasperová, D. (2008). *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada.



OTÁZKA

Co je to dětství?

Jaké místo zaujímal dítě v rodině?

Jaký byl výchovný přístup otce a matky k dítěti?

Jaké možnosti vzdělání měly děti ve starověku, středověku a novověku?

Jak se proměňoval pohled na dítě a dětství v jednotlivých historických obdobích od pravěku po současnost?



ODKAZ

Pro zodpovězení výše uvedených otázek využijte například tyto zdroje:

Hejlová, H., Opravilová, E., Uhlířová, J., & Bravená, N. (2013). *Nahlížení do světa dětí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

Opravilová, E. (2002). *Předškolní pedagogika I. Smysl a proměny dětství*. Liberec: TU v Liberci.



Pavlovská, M., Syslová, Z., & Šmahelová, B. (2012). *Dějiny předškolní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita.

Šmelová, E. (2004). *Mateřská škola: Teorie a praxe I*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Štverák, V., & Čadská, M. (2007). *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum.

ZAJÍMAVOST



Doporučujeme k prostudování a k rozšíření poznatků z dějin pedagogiky odborné články a statě, například dostupné na: <https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/user-data/PdF/ePedagogium/>

[e-Pedagogium_3-2015online.pdf](#)

- | | |
|---------------|--|
| Strouhal, M. | <i>Aktuální otázky a současné perspektivy dějin pedagogiky</i> |
| Koťa, J. | <i>Poznámky k metodologickým problémům dějin pedagogiky</i> |
| Váňová, R. | <i>Dějiny pedagogiky v díle českých profesorů pedagogiky</i> |
| Čermáková, M. | <i>K Deweyho pojetí dějin a jejich výuky.</i> |

V této studijní opoře se záměrně zabýváme pouze rozvojem předškolních institucí a vznikem předškolních institucí. 19. století se totiž stalo dobou, kdy byla do továren zavedena levnější a výkonnější strojová výroba, stoupala tak nezaměstnanost a bída v dělnických rodinách narůstala. Ženy často pracovaly v nedůstojných podmínkách, děti se stávaly levnou pracovní silou. Nepříznivá sociální situace ve společnosti způsobovala také špatný zdravotní stav dětí, jejich vysokou úmrtnost anebo zvýšenou delikvenci dětí a mládeže. Obrat v pohledu na dítě a dětství tedy spatřujeme jednak v postupném oddělování světa dospělých od toho dětského, zejména prvním důležitým krokem – zákazem dětské práce a tyto snahy o pozvednutí fenoménu dětství pak narůstaly na počátku 20. století. Počátky hnutí za novou výchovu se datují na konec 19. století.



Toto hnutí prosazovalo reformu školství, proměnu výchovných a vzdělávacích institucí a definovalo požadavky na výchovu, která:

- respektuje dítě jako osobnost;
- vytváří dítěti plnohodnotný rozvoj v rámci jeho možností;
- výchovu a vzdělávání realizuje v rovině partnerství mezi vychovávaným a vychovatelem;
- umožňuje vnímat dítě jako subjekt výchovy, ne jen jako pouhý objekt zájmu dospělých;
- respektuje zákony přirozeného vývoje dítěte (Šmelová, 2008, s. 22).

V evropském výchovném kontextu vnímáme klíčové osobnosti J. J. Rousseau, J. J. Pestalozziho, na jejichž myšlenky navázali například F. Fröbel a L. N. Tolstoj. Výraznou propagátorkou hnutí za novou výchovu pak byla M. Montessori a její teze, že každé dítě v sobě má vlastní stavební plán a současně i vlastní síly pro svůj vývoj. Dětství chápala jako stav, který vyžaduje ochránit a má být rozvíjen ve speciálně připraveném prostředí, které dítě ochrání před překážkami světa dospělých. Její výchova založená na svobodě v sobě skrývá svobodu biologickou (podmínky pro tvořivost dítěte), sociální a pedagogickou (dítě je vedeno k samostatnosti uvolněním energie pro samotnou činnost). Své specifické místo má v její výchově i didaktický materiál jako prostředek k rozvoji dítěte.

Dalším známým představitelem je R. Steiner, jehož pojetí waldorfské pedagogiky je postaveno na konceptu vycházejícího z antroposofie jako nauky o člověku. V předškolním věku je kladen důraz na rozvoj fantazie a na svobodnou tvůrčí činnost dítěte (Šmelová, 2008, s. 23-24).



1 POČÁTKY A VÝVOJ INSTITUCÍ PRO PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVU A VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V 19. A 20. STOLETÍ

Stejně jako v tehdy silně ekonomicky se rozvíjející se Evropě a zámoří 19. století se i v českých zemích odrazil vývoj společnosti v politickém, ekonomickém a sociálním charakteru. Nastupující industrializace na bázi tržních kapitalistických principů zasáhla do většiny rodin ve městech. Rodiče dětí odcházeli do továren za prací, děti zůstávaly doma v sociálně, zdravotně i hygienicky nevyhovujících podmínkách bez potřebné výchovné péče. Mnoho rodin žilo na hranici chudoby či dokonce bídy. Tato situace vedla k budování zařízení na podporu výchovy a péče o malé děti. Zejména ve velkých městech vznikala za podpory vlastenecké české inteligence nová zařízení, která si kladla za cíl systematickou výchovu dětí v českém jazyce s výchovou k národní kultuře. První opatrovny a útulky vznikaly na území hlavního města Prahy.

Po vzoru opatroven ve Francii se o zřízení první české vzorné opatrovny „Školky na Hrádku“ zasloužili nejvyšší český purkrabí Karel Chotek z Vojína a pražský starosta P. Spořil. Tato opatrovna byla slavnostně otevřena dne 1. března 1832 na počest 40. výročí vlády císaře Františka I (Rýdl, & Šmelová, 2015, s. 20).

Ředitelem opatrovny se stal JAN VLASTIMÍR SVOBODA (1800-1844).

Vzdělávací program této opatrovny obsahoval pracovní program, rozvrh hodin, metodiku, soubor přísloví a písní pro náboženskou a mravní výchovu.

Svoboda sepsal dílo *Školka, čili prvopočáteční, praktické, názorné, všestranné vyučování malých dětí k věcnému vybroušení rozumu a ušlechtnění srdce s navedením ke čtení, počítání a kreslení pro učitele, pěstouny a rodiče*. Mezi další díla J. V. Svobody patří *Malý čtenář*, *Malý písař* a *Malý Čech a Němec*.

Cílem Svobodovy výchovy byla všestranná výchova od nejútlejšího věku se zaměřením na:

- rozumovou (poznávání přírody, společenských vztahů a lidské práce, rozvoj smyslů a řeči);
- tělesnou (péče o zdraví, vytváření hygienických návyků, pohybový rozvoj);



- mravní (poučování, příslovím, povídaní opírající se o náboženství);
- estetickou (kreslení, zpěv, lidové hry a říkadla, hudebně pohybová výchova).

(Šmelová, 2008, s. 59)

OTÁZKA ?

Porovnejte cíle výchovy dle J. A. Komenského (např. v díle Informatorium školy mateřské) s cílem výchovy v pojetí J. V. Svobody. Můžeme říci, že Svoboda stejně jako Komenský vysoce oceňoval předškolní výchovu? Využíval Svoboda myšlenky Komenského ve své praxi?

Které osobnosti z období osvícenství v zahraničí i u nás přikládaly význam rozumové, tělesné a mravní složce výchovy a ve kterých dílech o tomto pojednávají?

Na konci 19. století již existovalo v Českém království více než 350 předškolních institucí, polovina z nich byla ovšem německá. Existovaly opatrovny, opatrovny s mateřskou školou, opatrovny s mateřskou školou a jeslemi, opatrovny s jeslemi a jesle. Počáteční vychovávání dětí v rodině či v opatrovnách a jeslích pro děti bez rodinného zázemí mělo pečovatelský a ošetřovatelský ráz. Od tří let věku dítěte pak měla mateřská škola nahrazovat rodinnou výchovu s důrazem na tělesnou a duševní výchovu a na rozdíl od opatroven a jeslí přibyla ještě funkce výchovná. Cílem měla být příprava na povinnou školní docházku ve smyslu všeobecné způsobilosti dítěte, ovšem byl postupně odstraňován požadavek na výuku čtení. Dítě mělo být rozvíjeno po stránce tělesné, smyslové a duševní prostředky jako hra a poté řízeným pracovním zaměstnáním (Rýdl, & Šmelová, 2015, s. 37).

**ZAPAMATUJTE SI**

Nejvýznamnější data, typy instituce a cíl jejich činnosti (in Šmelová, 2008, s. 47):

Tabulka 1 Přehled typů institucí pečujících o děti v 19. století

19. stol.	Sirotčince	Poskytovat péči dětem bez rodičů.
19. stol.	Dětské nemocnice	Zajistit péči nemocným a slabým dětem.
19. stol.	Chorobince	Pečovat o děti dlouhodobě nemocné a s nevyléčitelnými nemocemi.
1832	Opatrovna na Hrádku v Praze	Zajistit péči a výchovu dětí zaměstnaných rodičů, poskytovat i výuku trivia.
1854	Německé jesle v Praze	Poskytovat základní péči pro děti z chudých rodin.
1864	Německá dětská zahrádka (Praha- Spálená ulice)	Rozvíjet a vychovávat děti ze zámožných rodin, později i děti z chudých vrstev s cílem jejich poněmčování.
1869	Mateřská školka (Praha u sv. Jakuba)	Podílet se na výchově dětí, součástí byla i výuka.
1884	První české jesle v Praze	Poskytovat základní péči pro děti z chudých rodin.

**ZAJÍMAVOST**

V Příloze III si přečtete ukázkou z časopisu Světozor (II), Ročník 3/1869, číslo 41, strana 330-331 o Janu Svobodovi a jeho práci ve „školce“.

Svoboda v díle Školka píše: „Jest účelem tohoto ústavu, aby zcela chudé děti, dosud školou nepovinné, ve stáří od dvou do pěti let, jejichž rodiče jsou zaměstnání mimo domov a proto nemohou na děti dohlédnout, byly uchráněny od škod na životě, zdravé i zkaženosti, aby se v nich podporovalo klíčení lásky k dobru a živila v nich chuť i k budoucí duševní i mravní výchově aby se potíraly klíčící špatné sklony, ... působilo vhodně na tělesné a duševní a morální síly v dětech drímající, aby žily v tomto útočišti radostně, dětsky a mravně ... a současně aby zde byl připraven přechod k vyučování v první třídě obecné školy.“ (Svoboda, 1958, s. 58)

**ZAJÍMAVOST****Opatrovny ve Zlínském kraji**

„První opatrovna vznikla pravděpodobně v Chropyni (zhruba 1888), další byla v Kroměříži na náměstí čp. 58 v Kroměříži pod vedením pěstounky Gabriely Křenkové. Další opatrovny byly zřízeny pod Kongregací Milosrdných sester sv. Kříže Kroměřížská opatrovna v Kroměříži. V Kvasicích (1893) byla opatrovna zřízena díky klasickým divadelním ochotníkům, pěveckému kroužku, správci národní školy Antonínu Zlobickému a též manželce Thuna z Hohensteinu. Po I. světové válce se z opatrovny stala soukromá MŠ. Také v Nivnici (březen 1927 – 1943) v Obecním domě, vedla ji slečna Mošťková. V Uherském Hradišti vznikla česká a německá opatrovna. Celkem bylo ve Zlínském kraji evidováno v 19. století 6 opatroven.“ (Zvelebilová, 2016)

**ODKAZ**

Pro zájemce o historický rozvoj školství v období Baťovy firmy ve Zlíně doporučujeme například publikaci:

Ďurišová, L. (2011). Odras rozvoje firmy Baťa ve struktuře vzdělávacího systému ve Zlínském regionu v letech 1894-1948. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

Předškolní výchova v „bat'ovském“ Zlíně

Také školství ve Zlíně bylo na počátku 20. století ovlivněno snahami reformního hnutí za novou výchovu. Školství ve Zlíně mělo díky propracovanému systému a organizaci škol od jeslí po oborově rozličné středoškolské vzdělávání ve Zlíně vysokou úroveň, zejména vlivem osobností V. Příhody, S. Vrány a jejich snahách o reformu školního vyučování založené na vlastní zkušenosti žáků, jejich spolupráci, aktivitě a tvořivosti. Tyto reformní myšlenky a snahy o změnu k přístupu k cílům a metodám výuky byly realizovány v Masarykově pokusné diferencované měšťanské škole.

Zaměříme se ale na zařízení a instituce pro nejmenší děti:

V roce 1947 byly slavnostně otevřeny závodní jesle a kojenecký ústav při Baťově nemocnici.

První mateřská škola ve Zlíně byla otevřena dne 16. září 1918. Do této mateřské školy bylo umístěno 50 dětí ve věku od 3-6 let, o děti se staraly vyškolené pracovnice. „*Dětem bylo poskytováno více zábavy než učení, k čemuž sloužilo množství pořízených hraček*“ (Mateřská školka. Sdělení zřízení firmě T. & A. Baťa, 1918, in Ďurišová, 2011).

Další městskou mateřskou školou byla škola v nové radnici ve Zlíně otevřená v roce 1924, dále byla otevřena v roce 1935 první mateřská škola na zlínském venkově ve Zlíně-Loukách a v roce 1936 pak první mateřská škola pro 4-6leté děti v Baťově (dnes část Otrokovice).

Rozšiřující se firma Baťa dávala nové pracovní příležitosti rodinám, které se rozrůstaly o malé děti. Proto vznikaly další mateřské školy, zmiňme na Letné, Zálešné, na Dílech, Kudlově, v Prštném a Přílukách.



V těchto mateřských školách odborně vzdělané vychovatelky učily děti základní pravidla chování, vedly je ke spolupráci, cvičení paměti, ale také byla výchova v těchto zařízeních doplněna o základy cizích jazyků. Proto byly ve Zlíně zřizovány mateřské školy s jinojazyčnými třídami, např. německá mateřská škola v roce 1933 nebo v témže roce francouzská mateřská škola a později i anglická mateřská školy. V těchto mateřských školách se děti přirozeně učily naslouchat cizímu jazyku, vnímat jej a postupně se učit vyslovovat tak, aby v dalším studiu cizích jazyků nemusely překonávat počáteční obtíže.

Mezi vymoženosti Zlína můžeme řadit také opatrovny pro děti, které sloužily pro krátkodobý pobyt dětí, a využívaly je matky, které si potřebovaly po práci odpočinout, zajít nakoupit či vyřídit různé záležitosti. Ve společné místnosti si děti hrály, opatrovatelky jim četly pohádky, byly tam umístěny také postýlky. V budově Velkého kina byla zřízena dětská zahrádka pro děti, jejichž rodiče potřebovali svěřit dítě po dobu představení.



2 VÝVOJ PŘÍPRAVNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PŘEDŠKOLNÍCH PEDAGOGŮ

Již od rozhodnutí Marie Terezie, že škola je věcí státního zájmu (1774), kdy se tehdy učitel stal státním úředníkem a plnil úkoly, které mu stát ukládal a předepisoval jeho vzdělání, normoval učitelé podmínky výkonu učitelské služby a zároveň mu určoval výši tzv. služného, se postupně prosazovaly snahy o zvýšení učitelské prestiže. V historii vzdělávání učitelů se setkáváme s různými formami organizované přípravy učitelů od nenáročných přípravných kurzů po vznik pedagogických škol až k dnešnímu systematickému studiu vysokoškolskou formou na pedagogických fakultách (Burkovičová, 2008).

VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ OD POČÁTKU 20. STOLETÍ

Snaha státu o přípravu učitelek mateřských škol byla na počátku 20. století malá. Pěstounky se vzdělávaly v *Ústavech ke vzdělání pěstounek pro školy mateřské*, byly dvouleté a tyto kurzy byly otevírány každý druhý rok. Díky podmínce maximálního počtu 40 chovank, dovršení 14 let a příslušného vzdělání byly rozšířeny církevní školy pro vzdělávání pěstounek. V roce 1930 již existovalo 8 ústavů československých a 4 německé. Věk uchazeček byl zvýšen na 17 let.

První sjezd českého a slovenského učitelstva v roce 1920 přinesl požadavek na vysokoškolské vzdělání učitelek mateřských škol. Tento požadavek nebyl z ekonomického důvodu přijat. V roce 1932 však vznikla Škola vysokých studií pedagogických, která nabízela studium v podobě dvouletých kurzů. V roce 1934 došlo také ke sjednocení názvosloví a byl ustanoven název – mateřská škola a učitelka mateřské školy. Toto se projevilo i v označení Ústavu pro vzdělání učitelek mateřských škol.

V roce 1945 byla uzákoněna vysokoškolská příprava učitelů všech stupňů a druhů škol včetně učitelek mateřských škol. Rok 1946 přinesl zřízení pedagogických fakult. Povinná studijní doba byla 4 semestry a měla kandidáta připravit teoreticky i prakticky ve vědách pedagogických. Učitelky mateřských škol se tak vzdělávaly společně s jinými studenty získávajícími učitelkou způsobilost. Ovšem v roce 1950 již toto neplatilo a učitelky mateřských se vzdělávají pouze na úrovni



pedagogických gymnázií pro vzdělání učitelek mateřských škol. Absolventky mohly pokračovat na pedagogické fakultě v dálkové formě studia.

Vydání nového školského zákona (1953) a následně rokem 1960 bylo ustanoveno, že učitelky mateřských škol získávají svou kvalifikaci čtyřletým studiem na pedagogických školách s maturitou.

Pro přehled uvádíme instituce vzdělávající pedagogické pracovníky mateřských škol v českých zemích:

Tabulka 2 Přehled institucí vzdělávající pedagogické pracovníky mateřských škol v českých zemích

1918-1938	Ústav pro vzdělávání učitelek MŠ (1934), dvouletý kurz
1939-1945	Ústav pro vzdělávání učitelek MŠ
50. - 60. léta 20. století	Pedagogické fakulty (1947-1950), dvou semestrové studium
	Pedagogická gymnázia (1950-1953), čtyřleté studium
	Pedagogické školy (1953-1960), tříleté studium + rok praxe
	Pedagogické školy (1960 - dosud), čtyřleté studium
	Pomaturitní studium /1964-1990), tříleté studium 20. století
70. - 80. léta 20. století, dosud	Pedagogické fakulty (1970 - dosud v různých formách a studijních oborech)
90. léta po současnost	Vyšší odborné školy pedagogické (1995), tříleté studium



Pro učitele mateřských škol tak zanikla možnost vysokoškolského vzdělání v denní formě. Učitelky, které neměly odbornou způsobilost, si ji mohly doplnit do 4 let (Burkovičová, 2011). Od roku 1970 probíhala profesní příprava učitelek mateřských škol na středních pedagogických školách a také na vysokých školách, například v Praze nebo v Olomouci, a to formou denního i dálkového studia.

Po roce 1989 vznikl vzdělávací projekt Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy – *Škola bez dveří* (1993), který se snažil připravit učitelky mateřských škol na respektování osobnostního přístupu k dítěti a zároveň jeho cílem bylo pokusit se o přemostění stanovených legislativních a společenských hranic přechodu dítěte z předškolního do školního období. Vznikl tak program *Obecná škola*. Vysokoškolské studium bylo zaměřeno na jakýsi přesah – tedy být připraven na vyučování v první a ve druhé třídě základní školy. Tento program byl ovšem náročný, protože se téměř nelišil od studia učitelství pro 1. stupeň základní školy a po roce byl ukončen. Další snahou o zavedení vysokoškolského vzdělávání učitelek mateřských škol přinesla tzv. *Bílá kniha* v roce 2001. Vznikly studijní programy bakalářského stupně, prezenční i kombinované formy studia a dále navazující magisterské studijní programy.



ZAJÍMAVOST



Ze závěrů V. sjezdu pěstounek českých škol mateřských v roce 1908 byly předneseny např. tyto návrhy pro zlepšení mateřských škol, opatrogen a jeslí:

- odstranění všeho školského učení a nahrazení je pouhou zábavou dětí, zábavou účelnou a dětem přiměřenou;
- počet dětí snížen, budiž na 20 pro jednu sílu;
- každá škola mateřská buď samostatná a od škol obecných oddělena z důvodů pedagogických a hygienických, k mateřské škole budovat hřiště s pískem, trávníkem, záhony pro pěstování květin a zeleniny dětmi;
- v budově budiž herna, šatna, sborovna, v tovární části i koupelna;
- v každé škole musí být dostatek hraček určených pro děti;
- lavice vyměněny za stolky a židličky;
- nová zaměstnání zavádět ve všech školách;
- jesle oddělit od mateřských škol;
- název pěstounka zaměnit za titul učitelka mateřské školy (in Šmelová, 2008, s. 49).

Porovnejte tyto požadavky s dnešními podmínkami v mateřské škole.



3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI PŘEDŠKOLNÍ PEDAGOGIKY V 19. A 20. STOLETÍ

V této kapitole uvádíme stručný výčet osobností předškolní výchovy, které se prosazovaly jako autoři prvních podkladů pro kurikulární dokumenty, zejména v té době inovativními metodikami, způsoby práce s dětmi a specifikovanými požadavky na pěstounky – později učitelky mateřských škol.

Barbora Ledvinková (184-1922)

Učitelka první mateřské školky v Praze u sv. Jakuba, zasloužila se o vydání překladu díla M. Pape-Carpentierové s názvem *Rady řídícím pěstounkám a* spisu B. Marenholzové-Bülowé *Mateřská škola – první pracovna dítěte*.

Sama pak vydala *Nástin vývoje opatroven, školek a mateřských škol* a vydala soubor metodických statí *Škola mateřská*.

Božena Studničková (1849-1934)

Vydala spoustu her, písniček, básniček a pohádek pod názvem *Úvahy a ukázky metodické práce v oboru škol mateřských a Pěstounkám škol mateřských*.

Ludmila Tesařová (1857-1936)

Obohatila pedagogickou teorii o loutkové hry a byla zakladatelkou edice *Dětské loutkové divadlo pro školu a dům*, čerpala ze zahraniční a připravovala metodické pokyny, náměty pro práci s dětmi.

Anna Süssová (1851–1941)

Prosazovala volnou hru dětí a usilovala o odškolení a odstranění výchovného rázu jako v obecných školách. Prosazovala tělesnou výchovu a uvažovala nad uspořádáním prostředí třídy – hračky měly být přístupné ve volném prostoru k přímé hře s nimi, kulaté stoly jako symbol rovnosti dětí a především pobyt venku na zahradách školy. Je evidentní, že jejími



vzory byly E. Keyová a M. Montessori. Süssová dále prosazovala individuální výchovu, ve které je možnost rozvoje dítěte v rámci jeho pořádnosti, ochotě, trpělivosti a zdvořilosti (Pavlovská, Syslová, Šmahelová, 2012).

Ida Jarníková (1879-1965)

Známa jako reformátorka mateřské školy, zpracovala vzdělávací obsah pro mateřskou školu a první třídy školy obecné, obsah rozdělila do čtyř oblastí: *Člověk*, *Zvířata*, *Rostliny*, „*Různé*“. Do oblasti „*Různé*“ zařadila poznatky o životě, rodině, časové a prostorové představy, dopravní prostředky, stavby, roční období, náradí, život ve městě a na vesnici apod. Jarníková také prosazovala tzv. „uvolnění ze školních lavic“. Jednalo se především o jednoznačné oddělení pojetí mateřské a základní školy, což bylo podpořeno snahou o změnu obsahu, prostředí a snížením počtu dětí v jedné třídě.

František Čáda (1865-1918)

Zakladatel české vědy o dítěti (pedopsychologii), autor *Dětská kresba*, *Přehled studia dětské řeči*. Zasloužil se o založení *Sdružení pro výzkum dítěte (1910)*, a prosadil se u zřízení *Ústavu pro výzkum dítěte*.

Ve 20. století se pak do předškolní výchovy angažovaly **Marta Řezníčková**, **Marie Bartušková**, které prosadily *Studovnu mateřských škol*, jež zprostředkovávaly snahy o zlepšení výchovného systému mateřských škol, v roce pak 1931 vyšel Organizační řád pro mateřské školy a jesle hl. města Prahy. **Jarmila Šukalová** sepsala spis *Mateřská škola* a nabízená náměty pro práci s dětmi.



4 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A JEJICH VÝVOJ

Již v 16. století můžeme najít zdroje pojednávající o pokusech zavádění veřejné předškolní výchovy, například sekty novokřtěnců v čele s Petrem **Walpotem**. Ten sepsal v roce 1578 školní řád, stanovují podmínky úpravy prostředí, organizaci zaměstnávání dětí, jejich odpočinku a péči o zdraví. Je důležité vyzdvihnout první ucelený výchovný spis J. A. **Komenského** - *Informatorium školy mateřské*. Zde jsou rodičům podány rady, jak pečovat a vychovávat své děti. Dalším významným dílem Komenského v oblasti výchovy, významu hry a všestranného rozvoje dítěte je dílo *Vševýchova*. Podle Komenského je základní kategorií ve výchově cíl, ve smyslu individuálního a sociálního významu, to znamená vytvořit dítěti podmínky pro rozvoj ve snaze dosáhnout životní moudrosti, být prospěšný sobě i celé společnosti (Šmelová, 2004, s. 47-49).

S rozvojem předškolních institucí v 19. století se setkáváme s prvními výchovnými programy, např. **Výchovný program první české mateřské školy u sv. Jakuba v Praze (1869)**. Tento program vycházel ze Svobodovy koncepce, francouzských koncepcí a Fröbelových koncepcí výchovy.

Systematicky prozatím nejsou vytvářeny osnovy ani programy pro mateřské školy, metodické stati *Škola mateřská* vydala B. Ledvinková, dále I. Jarníková **Příručku pro školy mateřské**, představující celý program mateřské školy.

V roce 1938 byly vydány **Výchovné osnovy pro mateřské školy v hl. městě Praze**. V tomto dokumentu byly formulovány základní úkoly vzhledem k práci učitelky:

- chránit zdraví dětí;
- připravit děti pro jejich první povinnost (tj. práci ve škole);
- zaručit dětem právo na hru a radostně prožité dětství (Šmelová, 2004, s. 5).



Období po konci 2. světové války se stalo dobou rozvoje mateřských škol. V následující tabulce uvádíme přehled osnov a programů, které vznikly v období 1945-1989:

Tabulka 3 Přehled osnov a programů v letech 1945-1989 (Šmelová, 2004, s. 62):

1945	Prozatímní pracovní program pro MŠ
1948	Pracovní program pro MŠ
1953	Prozatímní osnovy pro MŠ
1955	Osnovy pro MŠ
1958	Pokusné osnovy pro MŠ
1960	Osnovy výchovné práce pro MŠ
1963	Osnovy výchovné práce pro jesle a MŠ
1967	Program výchovné práce v jeslích a MŠ
1978	Program výchovné práce pro jesle a MŠ
1984	Program výchovné práce pro jesle a MŠ

Od roku 1989 až do roku 2007 neexistovalo závazné sjednocující kurikulum pro předškolní vzdělávání, chyběla kritéria pro hodnocení předškolního vzdělávání. V devadesátých letech 20. století se v České republice rozrůstala kromě veřejných, soukromých a církevních mateřských škol také mateřská centra, která prosazovala pedagogický program **M. Montessorri** s mottem: „*Pomoz mi, abych to dokázal sám.*“, dále vznikaly mateřské školy rozvíjející **waldorfskou pedagogiku** a antroposofické učení R. Steinera. Objevila se i mateřská škola s koncepcí tematických projektů s využitím přirozené zvědavosti a spontánní tvořivosti s názvem **Emilia Reggio** (podle její italské zakladatelky). V polovině 90. let 20. století se prosazují také mateřské školy s **daltonským plánem**, jehož koncept je založen na zodpovědnosti, svobodě a spolupráci. Mezi další prosazující se programy řadíme „**Začít spolu**“ (Step by Step), pod garancí Státního zdravotního ústavu vznikl program „**Mateřská škola podporující zdraví**“. Od roku 1995 existuje modelový vzdělávací program **podpory zdraví pro předškolní vzdělávání** a návazně na tento program vzniklo **Kurikulum mateřské školy zaměřené na výchovu ke**



zdravému způsobu života s programovým cílem učení dětem postojům, které spočívají v úctě ke zdraví, a praktickým dovednostem chránícím zdraví.

Hledání vhodných modelů kurikula, které by zdůrazňovaly respekt k přirozeným potřebám dítěte a určovaly by vliv jeho individuality v osobním prožívání a začleňování do širších společenských vztahů byl v roce 1998 zahájen z podnětů porady evropských ministrů školství v projektu *Thematic reviews of early childhood education and care policy*, v rámci nějž došlo k hodnocení stavu a perspektiv předškolní výchovy v zemích OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj). Experti v závěrech této zprávy doporučili České republice vypracovat rámcový program pro předškolní vzdělávání, který by nastavil rámcové cíle, obsahy, předpokládané výsledky v podobě očekávaných kompetencí a současně aby program zabezpečil podmínky psychohygienické, psychosociální, pedagogické, organizační, materiální a personální. V roce 2001 tak byla v souladu s cíli **Národního programu rozvoje vzdělávání (Bílá kniha)** vydána první verze **Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání** s aktualizací v roce 2004 (Rýdl, & Šmelová, 2015, s. 198-101). Další vývoj kurikulárních dokumentů je již předmětem současného pojetí vzdělávání vyučovaného na pedagogických fakultách.

OTÁZKA ?

Vysvětlete v historických souvislostech vývoj našich předškolních institucí a vzdělávacích a výchovných programů.



5 SHRNU TÍ – PROMĚNY INSTITUCIONÁLNÍ PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ – STRUČNÝ EXKURZ DO 19. - 21. STOLETÍ

ZAPAMATUJTE SI



19. století

Devatenácté století se pro předškolní výchovu stává klíčovou dobou, nejprve v zemích Evropy, později po vzoru okolních zemí i u nás. V návaznosti na myšlenky F. Fröbela, R. Owena, nebo L. N. Tolstého se téma předškolní výchovy rozšiřovalo na území tehdejšího Rakouska-Uherska. Od prvních opatoven a útulků či azylů se poprvé setkáváme s pojmem mateřská škola. U Svobodovy mateřské školy cítíme vliv francouzské tradice a německé „zahrádky“.

Díky K. S. Amerlingovi se u nás stává předškolní edukace součástí veřejné předškolní výchovy a plní tak funkci edukační, národnostní, sociální i náboženskou (Šlégl, 2012).

Institucionální předškolní vzdělávání u nás nemá dlouhou historii. První předškolní instituce vznikly v souvislosti s průmyslovou revolucí v 18. a 19. století, což způsobilo také zvýšenou zaměstnanost žen. Díky tomu vznikaly dětské opatrovny, dětské zahrádky a posléze mateřské školy. Tyto opatrovny měly zprvu sociální ráz, později výchovný. První opatrovnou se stala opatrovna Na Hrádku v roce 1832 v Praze. Jejím zakladatelem byl Jan Vlastimír Svoboda (1800-1844), který vypracoval metodiku výchovné práce nazvanou zkráceně Školka. Tato metodika zahrnovala také základy čtení, psaní a počítání, vycházela z Komenského děl. První mateřskou školou se stala mateřská škola u Sv. Jakuba, kterou vedla M. Riegrová-Palacká.

Ministerský výnos z roku 1872 o mateřských školách rozlišuje tři typy institucí:

- mateřské školy, které doplňovaly rodinnou výchovu a připravovaly děti na školu, ovšem zakazovalo se výuce trivia;



- opatrovny, zde nebyl na přípravu do školy kladen důraz;
- jesle, ve kterých se pečovalo o děti mladších tří let.

V rámci rozšiřujícího se reformního hnutí v Evropě se i u nás dostávají do popředí významné osobnosti prosazující více respektu k dítěti a odstranění školských způsobů výuky v předškolních institucích. Hlavními představitelkami byly Ida Jarníková a Anna Süsová. S jejich snahami o změny přicházely i návrhy na zlepšení odbornosti pěstounek, později učitelek mateřských škol.

20. století a 21. století

Dvacáté století bylo výrazně ovlivněno druhou světovou válkou, ve které byl rozvoj výchovy a vzdělávání pozastaven, po válce se vlivem komunistického režimu u nás prosazovala a velmi silně podporovala předškolní výchova, ať již z ideologického či pracovního hlediska. Pojetí socialistické mateřské školy kladlo důraz na kolektivní přístup, vysoký počet dětí ve třídě. Negativně však byla potlačována spontánnost a individualita každého jedince a neméně pak povinnosti zúčastňovat se kolektivních organizovaných akcí a aktivit.

V roce 1948 se mateřská škola dostává školské soustavy jako nepovinné školské zařízení. Toto zařazení trvalo až do roku 1991, poté se mateřská škola stala školou. V roce 1960 byla mateřská škola rozšířena o dětské útulky a jesle.

Politicky přelomový rok 1989 přinesl také postupné změny v kurikulární reformě a celkově reformě českého školství. Tento proces změny byl popsán v Národním programu vzdělávání v tzv. Bílé knize z roku 2001. Tento program rozvoje vzdělávání definoval pojetí a funkce školy, cíle a obsah vzdělávání, dále strukturu školského systému, způsoby řízení a především vyzýval k významu hodnocení kvality školy. Bílá kniha podporovala humanizaci vzdělávání a podporovala rozvoj inovativních škol. Hlavním cílem byla proměna tradiční školy v duchu evropského kontextu vývoje školství. Tyto snahy o změnu tradičního pojetí předškolního vzdělávání trvají dodnes.

Další dílčí změnou se stala implementace dvouúrovňového kurikula do předškolního vzdělávání. První úrovní jsou Rámcové vzdělávací programy a druhou úrovní je pak implementace a rozpracování rámcových cílů do Školních vzdělávacích programů konkrétní školy.



Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, které primárně naplňují obsah vzdělávání a zároveň jsou nástrojem pro rozvoj školy a naplnění její funkce, které Janík (in Pavlovská, Syslová, & Šmahelová, 2012) definuje v těchto funkcích:

- personalizační
- socializační
- integrační
- hodnotovou
- kvalifikační.

Pojetí cílů, obsahu vzdělávání a hodnoty školy se odrážejí zásadní změnou pro Českou republiku a tou je vstup do Evropské unie, zejména ve formulacích vzdělávacích cílů pro 21. století:

- učit se poznávat
- učit se jednat
- učit se být
- učit se žít společně.

Nový humanismus ve vzdělávání, zastoupený např. Helusem, Spilkovou, Lukášovou, jehož hlavními znaky jsou individualizace je projeven přírozeným přístupem k dítěti a jeho potřebám, prostorem k autentickému projevu dítěte, dialogu a především možnosti hledat, zkoušet a chybovat. Důraz na samostatnost zde neznamena rezignovat na cílevědomé působení.

Tento přístup se dále projevil především v přístupu k:

- změně v hierarchii cílů – rozvíjení všestranné osobnosti (tělesné, kognitivní, emoční, sociální a volní oblasti);
- vnitřní motivaci dítěte;
- využitím aktivizačních metod (experimentování, tvořivá hra, diskuse);
- komunikace zaměřená na všechny partnery;
- důraz na skryté kurikulum.



V 21. století je tak na mateřskou školu kladen důraz také v požadavcích na kvalitu řízení, organizování a vedení: Pavlovská, Syslová, & Šmahelová (2012) uvádějí znaky kvalitní mateřské školy:

- společné stanovení a sdílení konkretizovaných cílů;
- participativní styl řízení školy- význam autoevaluace školy a hodnocení kvality školy;
- kvalitní pedagogický tým;
- otevřenost školy vůči rodině, veřejnosti a dalším partnerům;
- formulace cílů vzdělávání s důrazem na vyvážený rozvoj osobnosti dítěte;
- konstruktivistické pojetí výuky.



ZÁVĚR

V textu studijní opory jsme stručně představili východiska pro vznik a vývoj institucí pro předškolní výchovu v Evropě a cíleně pak v českých zemích. Považujeme za důležité, aby student a budoucí učitel v mateřské škole získal povědomí o vývoji předškolních institucí a byl schopen srovnání s podmínkami pro výchovu a vzdělávání dětí napříč historickými obdobími. Zaměřili jsme se tedy na 19. a 20. století, ve kterém vznikaly první opatrovny, mateřské školy a s nimi se rozvíjející oblasti pedagogiky. Klíčové jsou také významné osobnosti předškolního vzdělávání, které zasáhly do tvorby vzdělávacích a kurikulárních dokumentů předškolní výchovy a vzdělávání u nás. Nedílnou součástí je pak zmínka o počátcích a vývoji organizovaného vzdělávání učitelů mateřských škol.

Stručné anotace okruhů předmětu Kapitoly k dějinám předškolní výchovy a rozšiřující otázky z oblasti dějin pedagogiky mají studentovi pomoci k lepší orientaci v problematice historie předškolní výchovy, čehož dosáhne také studiem odborné literatury, jejíž vcelku široký přehled přináší seznam doporučené literatury.



SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Burkovičová, R. (2011). Stručný nástin vývoje přípravného vzdělávání předškolních pedagogů od počátku 20. století, *Řízení škol*, 8.

Ďurišová, L. (2011). *Odraz rozvoje firmy Baťa ve struktuře vzdělávacího systému ve Zlínském regionu v letech 1894-1948*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

Pavlovská, M., Syslová, Z., & Šmahelová, B. (2012). *Dějiny předškolní pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita.

Rýdl, K., & Šmelová, E. (2015). *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869 - 2011)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.

Svoboda, J. (1958). *Školka*. Praha: SPN.

Šlégl, J. (2012). *Dějiny výchovy dětí předškolního věku. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně*. 2012. Dostupné z: http://old.projekty.ujep.cz/combiteachers/wp-content/uploads/2013/04/Slegl_dejiny-vych-deti-predskol-veku.pdf

Šmelová, E. (2008). *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*. Olomouc.

Zvelebilová, B. (2016). *Vznik a vývoj opatroven v českých zemích*. Diplomová práce. UHK: Hradec Králové.

DALŠÍ DOPORUČENÁ LITERATURA

Bečvářová, Z. (2010). *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. Praha: Portál.

Bruceová, T. (1996). *Předškolní výchova*. Praha: Portál.

Burkovičová, R. (2008). *Přípravné vzdělávání učitelů mateřských škol (vybraná problematika)*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.

Cipro, M. (1998). *Prameny výchovy*. 1. vyd. Praha: Miroslav Cipro, vlastním nákladem.

Cipro, M. (1984). *Průvodce dějinami výchovy*. 1. vyd. Praha: Panorama.

Cipro, M. (2002). *Galerie světových pedagogů*. Praha: M. Cipro.

Čapková, D. (1980). *Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku do konce 18. století*. Praha: SPN.



- Čapková, D. (1991). *Jan Amos Komenský (1592-1670) : přehled života a díla*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.
- Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo.
- Hejlová, H., Opravilová, E., Uhlířová, J., & Bravená, N. (2013). *Nahlížení do světa dětí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- Horák, J., & Kratochvíl, M. (2005). *Stručné dějiny vývoje školy a pedagogického myšlení*. Liberec: FP TUL.
- Jůva, V. (1997). *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido.
- Jůva, V., Svobodová, J. (1995). *Alternativní školy*. Brno: Paido.
- Kasper, T., & Kasperová, D. (2008). *Dějiny pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Grada.
- Kolláriková, Z., & Pupala, B. (2001). *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál.
- Komenský, J. A. (1948). *Didaktika velká*. Brno: Komenium.
- Komenský, J. A. (2007). *Informatorium školy mateřské*. Praha: Academia.
- Komenský, J. A., & Dolenský, A. (1941). *Orbis sensualium pictus*. Praha-Královské Vinohrady: Fr. Strnad.
- Komenský, J. A. *Vševýchova. Pampaedia*. Praha: Státní nakladatelství, 1948.
- Kopecký, J., Kyrášek, J., & Patočka, J. (1957). *Jan Amos Komenský: nástin života a díla*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kropáčková, J. (2004). *Od pedagogické teorie k pedagogické praxi. In Aktuální proměny a vize v předškolní výchově*. Hradec Králové: PdF UHK.
- Lipnická, M., Jarešová, A. (2007). *Teoretické základy předškolní pedagogiky*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela.
- Locke, J. (1984). *O výchově*. Praha: SPN.
- Mišurcová, V. (1980). *Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku v 19. a 20. století*. Praha: SPN.
- Mišurcová, V. (nedat.). *Počátky předškolních institucí v českých zemích. Pedagogický ústav J. A. Komenského v Praze*, dostupné z http://pages.pdf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=5023&edmc=5023.



- Opravilová, Eva. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.
- Opravilová, E. (2002). *Předškolní pedagogika I. Smysl a proměny dětství*. Liberec: TU v Liberci.
- Opravilová, E., Kropáčková, J. (2005). *Studijní texty k předškolní pedagogice s úvodem do pedagogiky*. Praha: UK v Praze.
- Pestalozzi, J. H. (1956). *Výbor z pedagogických spisů*. Praha: SPN.
- Podhájecká, M. (2003). Pedagogická příprava učiteliek mateřských škôl v 19. storočí. In *Aktivity v mateřských školách: zborník*. Prešov: PdF PU.
- Pospíšil, J. (2009). *Filosofická východiska cílů výchovy a vzdělávání v období novověkého obratu*. Olomouc: Hanex.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Rousseau, J. J. (1926). *Emil čili o výchování*. Olomouc: R. Promberger.
- Somr, M. a kol. (1987). *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN.
- Suchánková, E. (2013). *Dějiny předškolní výchovy- studijní opora*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati. Elektronická verze dostupná v Moodle.
- Svobodová, E., a kol. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál.
- Svobodová, J., & Jůva, V. (1996). *Alternativní školy*. Brno: Paido.
- Šmahelová, B. (2008). *Nástin vývoje pedagogického myšlení*. Brno: MSD.
- Šmelová, E. (2006). *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: teorie a praxe II*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Šmelová, E. (2004). *Mateřská škola: Teorie a praxe I*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Štverák, V. (1983). *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha: SPN.
- Štverák, V., & Čadská, M. (2007). *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: UK.
- Trubíniová, V. (2003). *Dejiny predškolskej pedagogiky*. Bratislava: Humanitas.
- Vacíková, T. (2009). *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Praha: Univerzita J. A. Komenského.



Váňová, R. (2003). *Studijní texty k dějinám pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

Veselá, Z. (1992). *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: MU.

LEGISLATIVA

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Vyhláška č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání.

Vyhláška č. 15/2005 Sb. kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy.

Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

DOKUMENTY

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. (2001). Praha: Tauris.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. (2018). Praha: VÚP.

Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 (v oblasti regionálního školství), č. j: 25461/2009-20, dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategicke-a-koncepcni-dokumenty-cerven-2009>



SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Přehled typů institucí pečujících o děti v 19. století.....	12
Tabulka 2 Přehled institucí vzdělávající pedagogické pracovníky mateřských škol v českých zemích	17
Tabulka 3 Přehled osnov a programů v letech 1945-1989 (Šmelová, 2004, s. 62) ..	23



SEZNAM PŘÍLOH

- P I Anotace okruhů předmětu Dějiny předškolní výchovy
- P II Kontrolní a rozšiřující otázky z předmětu Dějiny předškolní výchovy
- P III J. Svoboda. Ukázka z časopisu Světozor (II), Ročník 3/1869, číslo 41, strana
330-331



PŘÍLOHA P I: ANOTACE OKRUHŮ PŘEDMĚTU DĚJINY PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVY

Pedagogika

- definice pojmu
- osobnosti pedagogiky
- základní pedagogické kategorie
- systém pedagogických disciplín, interdisciplinární vztahy
- vztah pedagogiky a předškolní pedagogiky → dítě v zájmu vědních oborů

Předškolní pedagogika

- definice pojmu
- osobnosti předškolní pedagogiky
- historie vzniku předškolní pedagogiky jako vědy
- předmět předškolní pedagogiky
- interdisciplinární vztahy (pedagogické, filozofické, psychologické, medicínské a další vědy)
- vědní oblasti předškolní pedagogiky (teoretické základy, dějiny, didaktika, pedagogická diagnostika, evaluace atd.)
- základní pedagogické kategorie užívané v předškolní pedagogice
- předškolní vzdělávání z pohledu cílů (sociocentrické, pedocentrické, interakcionistické zaměření cílů, osobnostně orientovaný model předškolního vzdělávání, cíle kognitivní, afektivní, psychomotorické)
- předškolní vzdělávání z pohledu obsahu (pohled sociocentrický, pohled současný - obsah jako prostředek vzdělávání, integrovaná a činnostní podoba, propojení vzdělávacích oblastí)
- předškolní vzdělávání z pohledu procesu (dle stupně intencionality – nezáměrný, záměrný, řízený;



- trojdimenzionální model předškolního vzdělávání – výchova /socioafektivní stránka/, vzdělávání /kognitivní stránka/, procvičování /psychomotorická stránka/)
- zásady, strategie, metody, formy, prostředky, podmínky předškolního vzdělávání

Počátky a vývoj předškolních institucí v Evropě

- od 18. / 19. století - sociální, později výchovný charakter
- opatrovny
- dětské zahrádky (kindergärten)
- mateřské školy
- dětince, pěstovny
- dům dětí
- dětský sad, dětský dům
- sirotčince, dětské nemocnice (sanatoria, chorobince)

Zakladatelé

ANGLIE: Robert OWEN

- školní instituce se školou pro nejmenší (1809)
- Institut pro výchovu charakteru, Infant School (1816)

Samuel WILDERSPIN

- *Pěstování mládeže v anglických dětských školách* (1832)

J. P. GRAEVES

- Infant School Society (1824)

FRANCIE: Johann Fridrich OBERLIN

- L' école á tricoter - Školy pletení (1770)

Markýza DE PASTORET

- Salle d' hospitalité (1802)



Filantropická společnost (Paříž, 1826)

Jean Denis COCHIN

- Opatrovna pro děti útlého věku (1868)
- *Manuál pro zakladatele a ředitele opatroven*

Marie PAPE – CARPENTIEROVÁ

- *Rady řídicím pěstounkám MŠ*
- *Praktické vyučování ve školách mateřských a prvních třídách školy národní (1849)*
- Škola vzorná pro útulny dětské

NĚMECKO: Kleinkinderbewahranstalt, Kleinkinderschule

Pauline von LIPPE – DETMOLD

- Opatrovna v Detmoldu (1802)
- Nemocnice, sirotčince, školní semináře

Fridrich Wilhelm August FRÖBEL

- Učitelství ústav (1816)
- Dílna na hračky, „dárky“ (1837)
- Kindergarten - Dětská zahrádka (1840)

RAKOUSKO – UHERSKO:

Hraběnka BRUNSWICK – KOROMPOVÁ

- „Zahrada andělíčků“, opatrovny, mateřské školy (od 1828)

Leopold CHIMANI

- **Metodická doporučení pro práci s dětmi v opatrovních**

František MOŠNER

- **Pěstounka**

OPATROVNY



- 1832 v Praze na Hrádku
- 1832 v Praze v Karlíně

JESLE

- 1854, 1857 Praha: německé jesle
- 1884 Praha: první městské české jesle

DĚTSKÁ ZAHRÁDKA

- 1864 v Praze ve Spálené ulici

MATEŘSKÁ ŠKOLA

- 1869 v Praze u sv. Jakuba
- Marie RIEGROVÁ – PALACKÁ

Kurikulární dokumenty pro předškolní vzdělávání a jejich vývoj

16. století

- Novokřtělci, **Petr WALPOT**

17. století

- **JAN AMOS KOMENSKÝ** *Informatorium školy mateřské*

19. století

- 1832 – opatrovna na Hrádku
- **JAN VLASTIMÍR SVOBODA** *Školka, čili...*
- 1869 MŠ u sv. Jakuba
- Výchovný program



Výchovný systém:

Funkce

- společenská, sociální
- pedagogická, didaktická, výchovně – vzdělávací
- národní, osvětová, příprava pedagogů, široce kulturní
- výzkumná, experimentální

Charakteristika vývoje výchovného systému

- osnovy (osnovy a organizační řady...)
- odborná literatura
- metody, formy, prostředky

Další osobnosti:

- Barbora Ledvinková
- Božena Studničková
- Ludmila Tesařová
- Ida Jarníková
- Marta Řezníčková
- Marie Bartušková
- Jarmila Šukalová aj.

Předškolní výchova 1945 – 1989

- 1945 Prozatímní pracovní program pro mateřské školy (dále MŠ)
- 1948 Pracovní program pro MŠ
- 1953 Prozatímní osnovy pro MŠ
- 1955 Osnovy pro MŠ
- 1958 Pokusné osnovy pro MŠ
- 1960 Rok v MŠ (příručka)



- 1960 Osnovy výchovné práce pro MŠ
- 1963 Osnovy výchovné práce pro jesle a MŠ
- 1967 Program výchovné práce v jeslích a MŠ
Metodika výchovné práce v jeslích a MŠ
- 1978 Program výchovné práce pro jesle a MŠ
Metodika výchovné práce v předškolních zařízeních I – jesle
Metodika výchovné práce v předškolních zařízeních II - MŠ
- 1984 Program výchovné práce pro jesle a MŠ
- 1988 Metodické příručky:
Rozvíjení poznání
Jazyková výchova
Rozvíjení základů matematických představ
Mravní výchova
Pracovní výchova
Tělesná výchova, Výtvarná výchova, Hudební výchova
Literární výchova
Metodika dopravní výchovy
- po 1990 vlastní programy, transformace školství
- 2001 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV)
- 2004 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
- 2011 Konkretizované očekávané výstupy
- postupně snahy o revize RVP PV



Organizované vzdělávání pěstounek, učitelek mateřských škol

19. století

1869 Školský zákon

- školská soustava (do 1948) - povinná školní docházka 6 - 14 let
- zřizování obecných a měšťanských škol
- předškolní instituce
- zřizování učitelských ústavů

První kurzy při opatrovnách, iniciativa jednotlivců

- 1843 Opatrovna ve Vídni
- 1868 Ústav pro vzdělávání pěstounek

1872 Ministerský výnos č. 4711

- předškolní instituce
- *vzdělávání pěstounek* → vznik kurzů

od 1872 JEDNOLETÉ KURZY (další dílčí úpravy dle organizačních statutů)

- veřejné učitelské ústavy pro vzdělávání učitelek
- kurzy při veřejných nebo soukromých MŠ

20. století

- 1908 V. sjezd pěstounek českých MŠ – Resoluce
- osobnosti: **I. Jarníková, A. Süssová, F. Čáda**
- **1914 Organizační statut č. 3632 - DVOULETÉ KURZY** (další dílčí úpravy dle organizačních statutů)



- „Ústavy ke vzdělávání pěstounek pro školy mateřské“
- postupný vznik kurzů a vzdělávacích ústavů českých, německých

Období 1. světové války, meziválečné období

- řada plánů a snah, snaha o zvědečtění výchovné práce
- 1920 První sjezd československého učitelstva a přátel školství v osvobozené vlasti v Praze
- požadavky pěstounek, požadavek vydání zákona o mateřských školách, vysokoškolského vzdělávání
- návrhy VŠ vzdělání – O. Chlup, V. Příhoda

od 1927

- Vysokoškolské kurzy pro učitelky MŠ v Praze, Brně, v Plzni

1932

- Škola vysokých studií pedagogických

1934, 1935

- Sjednocující název mateřského školství
- Kindergarten, Kindergärtnerinnen → Mateřská škola, učitelka mateřské školy
- Ústavy ke vzdělávání pěstounek → Ústavy pro vzdělávání učitelek MŠ

Období 2. světové války

- rušení škol národních, středních, vysokých; snižování počtu učitelských ústavů, církevní uzavřeny; snížení úrovně učitelského vzdělání, vzdělávání dívek
- vznik pětiletých učitelských akademií
- dvouleté ústavy pro vzdělávání učitelek MŠ

Období 2. poloviny 20. století

- 1945 První celostátní sjezd učitelů
- jednotné školství, vysokoškolská příprava učitelů, Výzkumný ústav pedagogický



- 1948 Školský zákon 95/1948 Sb.
- státní charakter školy a jednotného školství, MŠ nepovinná

Vzdělávání učitelek MŠ

1945 Dekret prezidenta republiky o vzdělání učitelstva

- 1946 Zákon o zřizování pedagogických fakult na univerzitách ČSR
- 1946/47 rušeny ústavy pro vzdělávání učitelek MŠ
- studijní obor UMŠ - UK v Praze, MU v Brně
- 1950 Dálkové studium pro učitele v činné službě
- 1950 Pedagogická gymnázia pro vzdělávání učitelek mateřských škol
- 1953 Zákon 53/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů
- vznik vyšších škol pedagogických a škol vysokých
- pedagogická gymnázia → pedagogické školy (tříleté + 1 rok praxe), studium dálkové, večerní, externí
- jednorázových studijních kurzů pro nekvalifikované učitelky MŠ
- 1958 – I. celostátní konference o předškolní výchově
- 1959 Ústav pro dálkové studium učitelů UK v Praze
- od 1960 vznik pedagogických institutů, čtyřleté pedagogické školy
- 1970 – organizace řádného VŠ studia UMŠ
- od 1989 období transformace, demokracie, humanizace

Současnost

- střední pedagogické školy, vyšší odborné školy pedagogické
- vysokoškolské vzdělávání: učitelství pro mateřské školy (3- leté bakalářské; prezenční, kombinované), Pedagogika se zaměřením na předškolní věk (2- leté navazující magisterské; prezenční, kombinované)



Proměny cílů předškolní výchovy, osobnostně orientovaný model předškolní výchovy, pojetí předškolního vzdělávání v podmínkách současné mateřské školy

Celoživotní učení

- definice pojmu
- Lisabonská strategie (záměry a cíle)
- klíčové kompetence
- celoevropská debata o strategii vzdělávání pro 21. století
- počáteční, další vzdělávání
- formální vzdělávání, neformální vzdělávání, informální učení

Vzdělávání a OSN, UNESCO

- mezinárodní komise UNESCO „Vzdělání pro 21. století“, Jacques Delors
- zpráva Mezinárodní komise UNESCO „Vzdělání pro 21. století“ „Učení je skryté bohatství“, 4 pilíře vzdělávání

Vzdělávání v České republice

- hlavní cíle vzdělávací politiky, koncepce, dokumenty, výzvy, diskuze
- vzdělávací systém ČR
- ISCED 1997, 2011
- ISCED 0 – preprimární vzdělávání

Systém kurikulárních dokumentů v České republice

- osobnostně orientovaná výchova jako východisko současného kurikula
- Národní program rozvoje vzdělávání (Bílá kniha)



- Rámcové vzdělávací programy → Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) a návaznost na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)
- Školní vzdělávací programy, třídní vzdělávací programy

Cíle a pojetí předškolního vzdělávání dle současného kurikula

- pojetí současného předškolního vzdělávání
- cílové kategorie vzdělávání
- vzdělávací obsah
- vzdělávací oblasti
- metody, formy a prostředky práce v současné mateřské škole
- činitele edukačního procesu

Základní legislativní dokumenty

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících
- Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání
- Vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy
- Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Organizace věnující se předškolnímu vzdělávání

- současné instituce, zařízení a organizace
- jesle, mateřské školy, firemní a univerzitní mateřské školy, dětské skupiny, alternativní školy

(upraveno podle Suchánková, 2013)



PŘÍLOHA P II: KONTROLNÍ A ROZŠIŘUJÍCÍ OTÁZKY Z PŘEDMĚTU DĚJINY PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVY

Předškolní pedagogika v systému pedagogických věd, interdisciplinární vztahy

- Vyhledejte a prezentujte odborné publikace zaměřující se na teorii předškolní pedagogiky.
- Uveďte významné autory současnosti, kteří se odborně věnují předškolnímu vzdělávání.
- Vyhledejte definice předškolní pedagogiky a základních pedagogických kategorií v tomto oboru. Definice porovnejte, vysvětlete, v čem se shodují a v čem odlišují.
- Prodiskutujte vyhledané pojmy v historicko-společenském kontextu.
- Definujte formální, neformální a informální předškolní vzdělávání.
- Jmenujte vzdělávací instituce pro děti předškolního věku.
- Jaké znáte typy edukačních procesů učení se v rámci předškolního vzdělávání?
- Jmenujte výchovné a vzdělávací metody využívané v předškolním vzdělávání.

Dítě a dětství, pojetí dětství z hlediska historického

- Jmenujte významné filozofy zabývající se výchovou a vzděláváním v období starověku.
- Charakterizujte výchovu a vzdělávání v období středověku.
- V Komenském Informatoriu školy mateřské vyhledejte myšlenky, které jsou svým pojetím a obsahem stále aktuální.
- Definujte Komenského školský systém.
- Vysvětlete myšlenku naturalismu J. J. Rousseaua. Uveďte, jakým způsobem se odráží v jeho díle Emil, čili o vychování.
- Uveďte periodizaci věku dle J. J. Rousseaua.

- Co považuje J. H. Pestalozzi za elementární prostředky výchovy a vzdělávání? V jeho díle najdete pasáž, která se tímto zabývá. Uveďte konkrétní příklady procesu vzdělávání za využití těchto prostředků.
- Uveďte specifika pedagogiky M. Montessori. Definujte pojem senzitivní fáze, uveďte členění didaktického materiálu.
- Vyhledejte významná díla R. Steinera. Jak se nazývá nauka o člověku, kterou rozvinul?
- Vytvořte časovou osu s významnými momenty jednotlivých etap vývoje pohledu společnosti na dítě, jeho postavení v rodině a ve společnosti.

Počátky a vývoj předškolních institucí v Evropě

- V odborné literatuře vyhledejte pedagogické názory R. Owena, na základě těchto charakterizujte jeho pojetí výchovy a vzdělávání.
- Vyhledejte, uveďte a srovnajte obsah výchovných programů jednotlivých zakladatelů předškolních institucí v Evropě (F. Oberlin, J. D. Cochin, F. Fröbel).
- O co se zasloužila Marie Riegrová-Palacká?
- Prostudujte ukázky (viz základní a rozšiřující literatura) z Říšského zákona o obecných školách (1869) a z Ministerského nařízení č. 4711 (1872). Zaznamenejte si významné skutečnosti související s předškolní výchovou, které tyto dokumenty předkládají.
- Vytvořte časovou osu vzniku institucí pro děti v Evropě. Uveďte jejich cíle a funkce.

Kurikulární dokumenty pro předškolní vzdělávání a jejich vývoj

- Jakým způsobem členil J. A. Komenský obsah výchovy ve „škole dětství“ ve Vševyšchově?
- Prostudujte Komenského Informatorium školy mateřské a uveďte vzdělávací oblasti, na něž klade při výchově malých dětí důraz.
- Vyhledejte obsah výchovy J. V. Svobody, které uvádí ve svém díle Školka. Prostudujte jeho konkrétní ukázky cvičení (činností) s dětmi, tyto srovnajte se současnou vzdělávací nabídkou.
- Z kterých koncepcí vychází výchovný program první české mateřské školy u sv. Jakuba v Praze?
- Jmenujte významná díla českých reformátorek, jejichž myšlenky se odrazily v programech mateřských škol.
- Porovnejte Program výchovné práce z r. 1984 s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání z roku 2018, v poslední platné úpravě.

Organizované vzdělávání učitelek mateřských škol

- Popište vývoj organizovaného vzdělávání učitelek mateřských škol. Období rozčleňte do dílčích etap dle historických souvislostí. Poukažte na významná specifika jednotlivých období.
- Z odborné literatury prostudujte záznam z V. sjezdu pěstounek českých mateřských škol (1908). Zaznamenejte základní požadavky, které byly na sjezdu definovány.
- Který dokument ustanovil jednoleté kurzy pro vzdělávání opatrovnic? Které další významné skutečnosti dokument přinesl?
- Uveďte významná díla O. Chlupa a V. Příhody. Jakým způsobem se podíleli na rozvoji předškolní pedagogiky?
- Dle příslušných legislativních dokumentů uveďte možné formy vzdělávání učitelek mateřské školy.

Proměny cílů předškolní výchovy, osobnostně orientovaný model předškolní výchovy, pojetí předškolního vzdělávání v podmínkách současné mateřské školy

- Diskutujte o celoživotním učení, zdůrazněte jeho význam v současném vzdělávání.
- Definujte pojetí osobnostně orientované výchovy, toto pojetí srovnajte s pojetím pedocentrickým a sociocentrickým. Diskutujte nad možnými pozitivy a negativy jednotlivých z nich.
- Prostudujte cílové kategorie současného předškolního vzdělávání (RVP PV, 2004, 2018), vysvětlete vztah mezi nimi.
- Uveďte základní legislativní dokumenty platné v současné době. Sledujte zásadní změny za posledních několik let.
- Uveďte webové stránky, které se zabývají vzděláváním obecně i vzděláváním dětí předškolního věku. Tyto charakterizujte.
- Vyhledejte odborné časopisy z oblasti pedagogiky. Tyto časopisy charakterizujte (komu jsou určeny, jak často vycházejí, jaké je jejich obsahové zaměření, odbornost textu) a jejich zaměření vzájemně srovnajte.
- Jmenujte alternativní a inovativní vzdělávací programy, které se uplatňují v oblasti předškolního vzdělávání. K jednotlivým dohledejte hlavní představitele. Zaznamenejte základní literaturu a webové stránky, které se tématice alternativních a inovativních škol věnují.
- Prostudujte záměry a činnost organizací OMEP a Asociace předškolní výchovy.

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA Z ČASOPISU SVĚTOZOR

Zdroj: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php>

Jan Svoboda,

první vzorní učitel na opatrovně na Hrádku v Praze.

Den před sv. Václavem roku letošního bylo tomu čtvrt století, co rozloučil se s tímto světem muž, národa svého milovný a o mládež českou nesmrtelně zasloužilý. Dne 27. [září 1844. skonal v Pánu veliký vychovatel a výtečný spisovatel Jan Svoboda a oplakáván jest posud četnými žáky svými, kteří jsouce teď sami učiteli umějí oceňovati veliké zásluhy zesnulého o jejich vzdělání a o školství české vůbec. Na oslavení čtvrtstoleté památky muže tohoto podáváme tímto některé životopisné zprávy a pedagogické úvahy o něm a jeho působnosti.

Jan Svoboda narodil se dne 1. října r. 1803. v Hořepníku v Čechách a byl synem z velmi čestné rodiny jednoho tamního váženého měšťana. Byv z domu již v hudbě vzdělán dostal se do semináře do Celovce snad za chrámového zpěváka a tak nabyt příležitosti, že mohl studovat. — Vystudoval a i vědám bohosloveckým učil se v celoveckém semináři, ale před samým vysvěcením na kněžství vystoupil ze semináře a proti vůli rodičů spěchal do lůna všeho českého života, do Prahy.

V Praze vypomáhal ve vyučování na škole Týnské a zvláštním darem vychovatelským a způsobem vyučovacím obrátil na sebe pozornost tehdejšího purkmistra pražského, apelačního rady Petra rytíře Špořila takovou měrou, že jej na své vlastní útraty vyslal na cesty po Německu, aby tamní školy prohlídl a jmenovitě dětských opatroven, tehdaž poprvé se objevivších, dobře si všímal.

A bohaté byly zásoby zkušeností, které s sebou Svoboda z cest svých přinesl. Řečený purkmistr pražský

